

ПРОБЛЕМИ НАЦІОНАЛЬНОЇ ТА РЕГІОНАЛЬНОЇ ЕКОНОМІКИ

УДК 338.46:641

АНАЛІЗ РИНКУ РЕСТОРАННОГО ГОСПОДАРСТВА УКРАЇНИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ ЙОГО РОЗВИТКУ

Бутенко О.П.

Дядюшкіна І. В.

Харківський національний університет будівництва та архітектури

У статті проведений аналіз сучасного стану ринку ресторанного господарства, досліджені статистичні показники, на основі яких визначається перспективний сегмент ресторанного бізнесу. Розкрита необхідність введення інноваційних підходів на ринку ресторанних послуг. Установлені популярні форми ведення ресторанного господарства на сучасний момент та напрями прихильності основних споживачів. Визначені тенденції розвитку ресторанного господарства України. Наведено основні проблеми, що перешкоджають успішному функціонуванню ресторанного бізнесу. Розроблено рекомендації щодо пріоритетних напрямків розвитку ресторанної справи України.

Ключові слова: ринок ресторанного господарства, тенденції розвитку ресторанного бізнесу, структура бізнесу, товарообіг.

In article the analysis of a current state of restaurant economy market is carried out, statistics on the basis of which the perspective segment of restaurant business is defined are investigated. The necessity of introduction of innovative approaches at the market of restaurant services is exposed. Popular forms of maintaining restaurant economy at present and the directions of commitment of the main consumers are defined. Tendencies of development of restaurant economy of Ukraine are defined. The main problems which interfere with successful functioning of restaurant business are presented. The recommendations concerning the priority directions of development of restaurant business in Ukraine are developed.

Keywords: market of restaurant economy, progress of restaurant business trends, business structure, commodity turnover.

Актуальність проблеми. У наш час ресторанне господарство є однією із галузей економіки, що окупається у досить невеликий період часу. Кошти на створення ресторану можуть повернутися за 2-3 роки [4].

Але ресторанний бізнес є одним з найбільш ризикових видів діяльності і навіть незначна на перший погляд помилка, може зумовити виникнення кризового стану бізнесу загалом. Рівень насиченості українського ринку ресторанного господарства, який визначається кількістю місць на споживача послуг, є перспективним. Відбувається постійний розвиток типів кухонь, барної продукції, вільними нішами залишаються спеціалізовані кухні (дитяче харчування, придорожнє кафе, тощо). Тому інтерес підприємців до цього виду бізнесу постійно зростає, але для успішного його ведення необхідно завжди мати релевантну інформацію для визначення перспективного сегменту та зменшення ризикованості підприємницької діяльності.

Аналіз останніх наукових досліджень. Ресторанний бізнес має велике значення і виконує важливу роль у системі народного господарства. На думку фахівців ресторанний бізнес у нашій країні перебуває на стадії зародження. Тому гостро постає проблема пошуку шляхів розвитку та підвищення ефективності функціонування ресторанних підприємств. Результати досліджень розвитку ресторанного господарства в Україні розглянуті у працях таких вітчизняних науковців як І.І. Кочерги, А.А. Мазаракі, Н.О. П'ятницької, В.І. Карсекіна, М.І. Пересічного, Ф.С. П'ятакова. У роботах зазначених авторів досліджені різні сегменти ресторанного бізнесу, визначені перспективні напрями діяльності, встановлені фактори як негативного, так і позитивного впливу на розвиток ресторанного бізнесу. Разом з тим залишається багато проблемних і мало досліджених питань, що виникають зі зміною економічного стану країни, а разом із тим смаків та уподобань споживачів. Тому постійного аналізу потребують статистичні дані розвитку галузі ресторанного господарства країни, що віддзеркалюють зміни які відбуваються у законодавстві, структурі господарства, організації бізнесу тощо.

Мета роботи - проведення дослідження та аналіз стану ресторанного бізнесу в Україні та визначення перспективних напрямів його розвитку.

Викладення основного матеріалу дослідження. Галузь ресторанного господарства кожної країни, як і туристичний та готельний бізнес формують соціально-економічний розвиток суспільства. Ця галузь відноситься до найприбутковішого та найпривабливішого виду підприємництва. Але, на думку фахівців, розвиток ресторанного бізнесу в Україні на даний час

лише формується. Більша частка закладів ресторанного господарства представлена у формі приватних підприємств, що є чисто комерційними, але свого розвитку набуває й громадське харчування у вигляді студентських, шкільних їдалень та їдалень при підприємствах, фірм, комбінатів, розповсюджена мережа закладів швидкого обслуговування, так званих «фаст-фудів». При цьому біля 300 найменувань закладів швидкого харчування належать трьом-чотирьом компаніям, і на них припадає 80% обігу [6]. **Це свідчить про те, що ринок не наповнений та має значні перспективи.** Проте значний вплив на формування та розвиток ресторанного господарства має загальний стан економіки у країні та політика держави у цьому напрямі. Економічна криза, яка на даний час характерна для багатьох країн світу, відчутно впливає на розвиток ресторанного господарства. Тому, доцільно прослідкувати кількість підприємств ресторанного типу по рокам та динаміку товарообігу (табл.1 – 2).

Наведені дані (табл.1) свідчать, що на ринку ресторанних послуг кількісно переважають такі об'єкти як кафе, закусочні та буфети. Порівняно з 2010р. у 2011р. кількість об'єктів ресторанного господарства збільшилася. Товарообіг підприємств, за даними табл.2, також зростає.

Таблиця 1. Кількість підприємств ресторанного господарства 2010-2011р. [1]

	Кількість об'єктів, одиниць			У них посадкових місць, одиниць			Товарообіг на 1 об'єкт, тис грн	
	2010	2011	2011 у % до 2010	2010	2011	2011 у % до 2010	2010	2011
1	2	3	4	5	6	7	8	9
Ресторани	1408	1460	103,7	155409	161095	103,7	1232,8	1470,3
Кафе, закусочні та буфети	9452	9049	95,7	411798	406317	98,7	494,5	615,9
Бари	2453	2448	99,8	112535	111782	99,3	283,2	325,0
Їдальні	9990	9891	99,0	912885	889800	97,5	204,1	226,1

Таблиця 2. Роздрібний товарообіг підприємств ресторанного бізнесу 2010-2011 р. [1]

1	Тис. грн.		У відсотках до відповідного виду економічної діяльності	
	2010	2011	2010	2011
1	2	3	4	5
Діяльність ресторанів	1465161,1	1815158,5	22,2	22,7
Діяльність кафе	3403163,6	4201807,3	51,6	52,6
Діяльність барів	275805,7	305471,9	4,2	3,9
Діяльність їдалень та послуги постачання готової їжі	1455269,7	1659609,1	22,0	20,8
Ресторанне господарство - всього	6599400,1	7983046,8	100,0	100,0

Це свідчить про позитивні тенденції розвитку ресторанного бізнесу. Також встановлено, що найбільша частка підприємств ресторанного бізнесу представлена такими закладами як кафе, вони ж мають і найбільший товарообіг. Отже, найбільшого розвитку досягли заклади середнього цінового сегменту, а відкриття нових елітних закладів пригальмовано.

У таблиці 3 розглядаються статистичні дані підприємств ресторанного господарства за кількістю працюючих станом на 1 січня 2012 р. за регіонами України.

Таблиця 3. Групування підприємств ресторанного господарства за кількістю працюючих на 1 січня 2012 року [3]

	Усього підприємств	У тому числі з кількістю працюючих							
		До 5 осіб	Від 6 до 10 осіб	Від 11 до 15 осіб	Від 16 до 20 осіб	Від 21 до 50 осіб	Від 51 до 100 осіб	Від 101 до 200 осіб	201 і більше осіб
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
Україна	4751	2098	1189	482	268	508	135	52	19
Автономна республіка Крим	376	208	98	31	18	12	7	2	-
Дніпропетровська	234	91	65	27	10	30	6	3	2
Донецька	380	154	103	40	19	43	14	6	1
Київська	161	55	28	23	15	18	14	5	3
Луганська	95	37	21	6	6	18	5	2	-
Львівська	618	335	180	38	24	32	6	2	1
Миколаївська	96	47	25	10	4	8	-	1	1
Одеська	395	211	91	29	16	43	4	1	-
Харківська	319	149	72	39	24	26	7	-	2
м. Київ	560	126	124	74	51	128	34	17	6
М.Севастополь	87	53	19	5	7	3	-	-	-

Наведена інформація підтверджує думку, що найбільш розповсюдженими є маленькі підприємства з кількістю працюючих 5 осіб (2098 од.), 6-10 осіб (1189 од.) та середні підприємства з кількістю працюючих 21-50 осіб. Найменша кількість великих закладів зі штатом 100-200 осіб і більше. Це ще раз підтверджує, що трансформаційні та кризові процеси в економіці призвели до створення великої кількості маленьких підприємств. До того ж великий бізнес не зростає так активно, як середній та малий, тому елітна аудиторія не розширюється, коло клієнтів залишається постійним і ресторани вимушені переманювати клієнтів у конкурентів. Великий бізнес є найбільш капіталоемним та ризиковим і характеризується високим конкурентним тиском.

Пропонується простежити товарообіг підприємств ресторанного господарства за 9 місяців 2012 року за регіонами України та співставити з чисельністю населення (табл. 4).

Таблиця 4. Товарообіг підприємств ресторанного господарства за регіонами України за 9 місяців 2012 року (тис. грн)

Регіони	Кількість населення	Увесь товарообіг	Роздрібний товарообіг - усього	У тому числі	
				Торгової мережі	Ресторанного господарства
1	2	3	4	5	6
Україна	45 512 989	6 784 634,5	6 781 187,0	287 752,4	6 493 634,6
Автономна республіка Крим	1 965 711	252 535,7	252 535,7	18 109,1	234 426,6
Дніпропетровська обл.	3 303 597	412 431,7	412 431,7	4 910,5	407 521,2
Донецька обл.	4 367 522	405 921,7	405 921,7	1 1620,2	394 301,5
Київська обл.	1 722 601	568 495,4	568 495,4	19 168,9	549 326,5
Луганська обл.	2 252 829	123 505,5	122 293,0	8 676,6	113 616,4
Львівська обл.	2 528 958	309 096,3	309 096,3	12 018,9	297 077,4
Миколаївська обл.	1 172 130	100 027,5	100 027,5	6 163,4	93 864,1
Одеська обл.	2 394 286	376 466,5	376 466,5	10 616,0	365 850,5
Харківська обл.	2 743 087	382 711,9	382 711,9	5 430,3	377 281,6
м. Київ	2 846 852	2 603 714,4	2 603 714,4	49 859,4	2 553 855,0
м. Севастополь	383 759	48 016,9	48 016,9	401,9	47 615,0

[Складено автором за джерелами [3, 9]

Статистичні дані, наведені у табл. 4, вказують на лідерство у роздрібному товарообігу ресторанного господарства м. Києва. На другому місці знаходиться Дніпропетровська область з роздрібним товарообігом 407 521,2 тис. грн., на третьому – Донецька область з товарообігом 394 301,5 тис. грн. Якщо співвіднести отримані дані товарообігу з чисельністю населення, то зрозумілим є відповідність: чим більша кількість населення – більший роздрібний товарообіг, але ресторанний товарообіг більше відповідає характеру та напряму економічного розвитку регіону. Так, наприклад, для дослідження товарообігу АР Крим, деяких областей Західної України, потрібно враховувати фактор сезонності, бо вони є головними рекреаційними зонами країни і проведення аналізу цих областей потребує більш розширених даних, які не спираються на аналіз чисельності населення цих регіонів. Для проведення подальшого дослідження пропонується розглянути структуру товарообігу підприємств ресторанного господарства (табл.5).

Таблиця 5. Структура товарообігу підприємств ресторанного господарства за 9 місяців 2012 року [3]

	Увесь оборот	Роздрібний товарообіг (усього)	У тому числі	
			Торгової мережі	Ресторанного господарства
1	2	3	4	5
Діяльність ресторанів	1525259,5	1525259,5	83780,6	1441478,9
Діяльність кафе	3682579,5	3682579,5	105674,3	3576905,2
Діяльність барів	241545,6	241545,6	36645,0	204900,6
Діяльність їдалень	1066363,1	1065150,6	60065,6	1005085,0
Послуги з постачання готової їжі	268886,8	266651,8	1386,9	265264,9
Ресторанне господарство всього	6784634,5	6781187,0	287552,4	6493634,6

Наведені дані підтверджують думку, що найбільший товарообіг мають такі заклади, як кафе, тобто досі існує тенденція розвитку малого та середнього бізнесу. У пошуку відповіді на запитання про причини недостатньо високих темпів розвитку підприємств ресторанного типу доцільно навести статистичні дані ставок орендної плати для закладів ресторанного господарства в деяких країнах у 2012 році за даними консалтингової компанії ТОВ «Коллієрз Інтернешнл» (табл. 6).

Таблиця 6. Ставки орендної плати для закладів громадського харчування в 2012 році в деяких країнах, USD за 1 кв. м місяць [6]

Країна	Місто	Максимальні ставки	
		На центральних вулицях	У популярних ТЦ
1	2	3	4
РФ	Москва	608	316
Україна	Київ	300	130
Чехія	Прага	266	120
Угорщина	Будапешт	146	86
Польща	Варшава	120	105
Румунія	Бухарест	100	86
Білорусія	Мінськ	56	-
Болгарія	Софія	53	43

Ставки орендної плати для закладів ресторанного господарства у нашій країні є достатньо високими. За законами США орендна плата не повинна перевищувати 6% прибутку підприємства-орендаря, а в Україні плата за оренду приміщення найчастіше складає більше 50% прибутку. Саме таке становище на ринку стримує відкриття нових закладів та змістовно впливає на цінову політику вже існуючих підприємств ресторанного господарства.

За думкою М. Храмова, орендні ставки завищені, неадекватні комерційній доцільності і пояснюються лише браком якісних торговельних площ. Окрім проблем з орендною платою стримуючим фактором є висока ризикованість фінансових ризиків та рівень корумпованості в Україні [9].

За думкою аналітиків саме останнє стримує залучення світових брендів на вітчизняний ринок.

Але згідно з проведеним аналізом можна зробити висновок про повільні, але позитивні тенденції розвитку ресторанного бізнесу. Ми бачимо, що показники роздрібного товарообігу зростають кожен рік, отже збільшується кількість закладів ресторанного господарства. Даний сектор економіки в нашій країні знаходиться у фазі розвитку, і, незважаючи на велику кількість закладів ресторанного типу, ще існують незайняті ніші.

Висновок. Аналізуючи вищевказане можна стверджувати про таке:

- трансформаційні процеси в економіці вплинули на організаційно-правову форму підприємств, тобто велика кількість ресторанів та кафе є приватними підприємствами.
- високі орендні ставки та фінансові ризики для підприємств ресторанного господарства змістовно впливають на їх цінову політику та форму господарювання.
- хоча економічна криза в країні розпочалася ще 5 років її вплив на розвиток ресторанного господарства досі відчутний. Тому спостерігається розвиток невеликих підприємств середнього цінового сегменту, у той час як розвиток елітних закладів пригальмовано.
- розвиток ресторанного бізнесу стрімко розвивається у великих промислових містах, що пов'язано із розвитком інфраструктури міст, кількістю населення, рівнем їх доходів, запитів, потреб та економічним напрямом розвитку регіонів.

Розглядаючи фактори, які формують ефективність діяльності підприємства ресторанного господарства, слід зазначити такі:

- використання виробничих, сировинних і матеріальних ресурсів;
- підвищення продуктивності праці;
- найбільших результатів при найменших затратах;
- збільшення задоволеності споживачів за допомогою надання до-

даткових послуг [10, с. 124].

Спираючись на результати проведеного обстеження, з метою подальшого ефективного розвитку ресторанного господарства пропонуються наступні напрями подальшого дослідження:

1. визначення оптимального рівня цін: створення балансу, який дозволить підприємству бути прибутковим, але при цьому не втратити клієнтів;
2. впровадження інновацій. Сучасна практика свідчить, що для зміцнення конкурентних позицій на ринку та формування ефективного розвитку підприємства повинні прагнути до інноваційних змін. Наприклад введення автоматизованих систем, що дозволять ефективно використовувати робочий час персоналу [11];
3. підвищення якості обслуговування та ширини асортименту надання послуг;
4. вивчення основних напрямів розвитку сучасних технологій обслуговування в ресторанах, барах та кафе (ресторани типу Free Floor, мережі віртуальних ресторанів, що забезпечують замовлення по мережі Інтернет, організація обслуговування за системою кейтерінг та ін.)

На нашу думку, дослідження сучасного стану ресторанного бізнесу дає змогу визначити перспективний сектор для підприємця і прийняти вірне управлінське рішення та розробити відповідну стратегію.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Підприємства, що здійснюють роздрібну торгівлю та ресторанне господарство на 1 січня 2011 року / Стат. збірник. — К.: Держкомстат України, 2011.
2. Статистичний щорічник України за 2010 рік. — К.: «Техніка», 2011.
3. Продаж і запаси товарів у торговій мережі та мережі ресторанного господарства за 9 місяців 2012 року / Стат. збірник. — К.: Державна служба статистики України, 2012
4. Войтюшенко Н. М. Моделювання бізнес-процесів підприємств ресторанного бізнесу / Н. М. Войтюшенко // Торгівля і ринок України: 36. Наук. Праць. – Вип. 30. – Т. 1. – Донецьк: [Дон НУЕТ], 2010. – С. 23 – 30.
5. Ляндау Ю. В., Пономарёв М. А. Процессное управление и инновации в ресторанном бизнесе // Менеджмент сегодня. – 2011. – № 3
6. Локтіонова Є. Мировые сети быстрого питания идут в Украину [Електронний ресурс] – Режим доступу: http://www.retail.net/articles/ukraine-group/ukrainian_

- mcm/10801/
7. Архіпов В. В., Русавська В. А. Організація обслуговування в закладах ресторанного господарства / навч. пос. для студентів вищих навчальних закладів. – К.: Центр учбової літератури, 2009. – 342 с.
 8. Архіпов В. В. Організація ресторанного господарства / [Електронний ресурс] - Режим доступу: http://pidruchniki.ws/1417012043420/turizm/udoskonalennya_form_pratsi_vprovadzhennya_naukovo-tehnicnogo_progresu
 9. Державний комітет статистики [Електронний ресурс] // Експрес випуск, 01.05.2013. – Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua/>
 10. П'ятницька Г. Т. П'ятницька Н. О. Вплив інноваційних змін на діяльність підприємств ресторанного господарства / Г. Т. П'ятницька Н.О. П'ятницька // Економіка розвитку. - 2013. - №1. - с. 122 – 126
 11. Аветисова А. О., Левченко М. М., Палій Н. С., Роберман Н. Д., Сорока С. В. Структурні зміни на ринку ресторанного господарства / Донецький держ. у-нт економіки і торгівлі ім. Туган-Барановського / А. О. Аветисова (заг. ред.). - Донецьк: ДонДУЕТ ім. Туган-Барановського, 2003. – 177 с.